

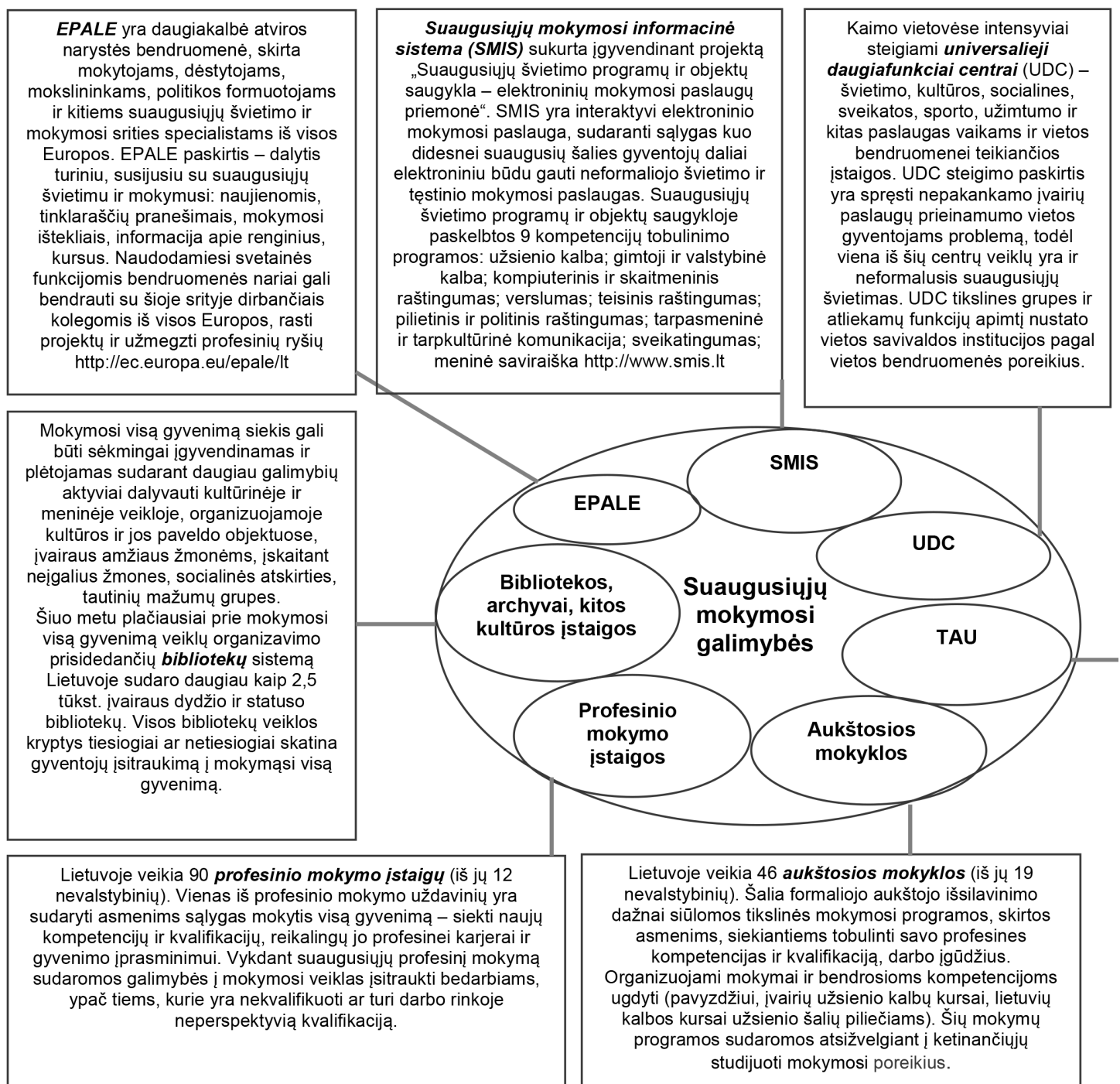
AR LIETUVOS SUAUGUSIEJI TURI PAKANKAMAI GALIMYBIŲ MOKYTIS?

Strateginiuose ES ir Lietuvos švietimo dokumentuose plėtojant mokymosi visą gyvenimą sistemą pabrėžiama būtinybė padidinti suaugusiųjų mokymosi galimybių prieinamumą ir skatinti mokymosi visą gyvenimą įvairovę. AIKOS duomenimis, 2014 m. Lietuvoje buvo įregistruota daugiau kaip 12 tūkst. suaugusiųjų neformaliojo švietimo programų, kurios yra skirtos suaugusiųjų asmenų bendriesiems ir profesinės veiklos gebėjimams tobulinti. Siekiant plėtoti neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugas ir pritaikyti jas visuomenės ir darbo rinkos poreikiams, Švietimo ir mokslo ministerija skelbia neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimo konkursus. 2015 m. prioritetinėmis veiklomis yra *mokymosi visą gyvenimą paslaugų plėtotė regionuose, darbo rinkai aktualių suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų*

ugdymas, Trečiojo amžiaus universiteto asmenų mokymosi poreikiams tenkinimas, andragogų kompetencijų tobulinimas ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų plėtotė formaliojo švietimo įstaigose.

Suaugusiųjų mokymosi galimybės išplėsti naudojamos IKT grindžiamos ir nuotolinio mokymosi galimybės (EPALE sistema, SMIS), jau veikiančios formaliojo švietimo institucijos (suaugusiųjų mokymo centrai, neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklos, profesinio mokymo įstaigos, aukštosios mokyklos), kultūros įstaigų partnerystės (muziejai, bibliotekos), kuriamos naujos galimybės – Trečiojo amžiaus universitetai, universalieji daugiafunkciai centrai (9 pav.).

9 pav. Lietuvos suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą galimybių įvairovės laukas

Vienas iš būdų skatinti neformalųjį suaugusiųjų mokymąsi Lietuvoje yra **Trečiojo amžiaus universitetų** (toliau – TAU) veikla, kurių paskirtis suaugusiųjų švietimo sistemoje yra apibrėžta *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme*. TAU – savarankiška, savanoriška organizacija, savo veikla užtikrinanti vyresnio amžiaus žmonių geresnę socialinę integraciją į visuomenę, skatinanti jų efektyvų, produktyvų ir turiningą gyvenimą, palaikanti jų darbingumą, fizinį aktyvumą. Įgyvendinant ESF projektą „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas (II etapas)“, 2012–2014 m. šių institucijų veiklai buvo skirti du tyrimai: „Trečiojo amžiaus universitetų sistemos veiklos analizė“ (2012) ir „Trečiojo amžiaus universitetai Lietuvoje: situacijos analizė ir plėtros gairės“ (2014).

Pirmasis TAU Lietuvoje įregistruotas 1995 m., o 2014 m. Lietuvoje jau veikė 40 TAU, kurie yra įsteigti:

- *fizinių asmenų iniciatyva* (jų tyrimo metu buvo 22);
- *savivaldybių tarybų narių ar savivaldybių administracijų darbuotojų iniciatyva* (jų tyrimo metu buvo 14);
- *Lietuvoje veikiančio universiteto darbuotojų iniciatyva* (jų tyrimo metu buvo 2).

Lietuvoje didėjant TAU skaičiui, didėja ir jų veikloje dalyvaujančių asmenų skaičius. Šalyje daugiausia veikia TAU, turinčių nuo 100 iki 300 klausytojų. Per pastaruosius penkerius metus TAU dalyvių skaičius padidėjo daugiau kaip tris kartus (nuo 2 650 iki 8 400 klausytojų). Didžiausią TAU dalyvių auditoriją sudaro pensinio ir priešpensinio amžiaus šalies gyventojai (daugiausiai moterys). Dėstytojų skaičius turėtų būti tiesiogiai susijęs su klausytojų skaičiumi, tačiau jis neaugo taip sparčiai – tik 1,9 karto (nuo 146 iki 270 dėstytojų), todėl dėstytojų trūkumas dažnai yra nurodomas kaip viena iš kliūčių plėtoti TAU veiklą.

Atliktų tyrimų duomenys rodo, kad TAU klausytojai, įsitraukdami į mokymosi veiklas, dažniausiai siekia patenkinti aktyvaus dalyvavimo socialiniame gyvenime poreikius ir nori tobulinti asmenines kompetencijas, tačiau išreiškia mažesnę poreikį tobulinti esmines bendrąsias ar profesines kompetencijas (2 lentelė). Planuojant šių institucijų veiklą plėtotę tikslinga atkreipti dėmesį ir tobulinti visuomenės informavimo grandį, nes tyrimo duomenys rodo, kad kol kas apie TAU veiklas klausytojai dažniausiai sužino iš draugų ir pažįstamų.

2 lentelė. Pagrindinės dalyvavimo TAU veiklose priežastys ir pagrindiniai informacijos šaltiniai

Pagrindinės priežastys, skatinančios klausytojus rinktis TAU veiklą		Dažniausiai klausytojai apie TAU veiklą sužino	
Galimybė pabendrauti su naujais žmonėmis (58 proc.)	Noras tobulėti, plėsti akiratį, savi-raiška (70 proc.)	Iš draugų, pažįstamų (51 proc.)	Iš žiniasklaidos (televizija, radijas, laikraščiai) (39 proc.)
Konkrečios srities žinių trūkumas (17 proc.)	Šeimos narių skatinimas mokytis (9 proc.)	Iš interneto (4 proc.)	Iš šeimos narių (6 proc.)

Duomenų šaltinis: Tyrimo „Trečiojo amžiaus universitetų sistemos veiklos analizė“ ataskaita (2012)

Šiuo metu galima pastebėti TAU augimą ir didėjančią vyresnio amžiaus žmonių susidomėjimą, tačiau vis dar yra ir nemažai plėtros galimybių, kurios nėra iki galo panaudojamos. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, šalyje gyvena daugiau kaip 700 tūkst. 60 metų ir vyresnių gyventojų, o 2013–2014 m. m. TAU veiklose dalyvavo apie 8,5 tūkst. asmenų, t. y. kiek daugiau nei 1 proc. šio amžiaus grupės gyventojų. Dėl **patalpų ir dėstytojų** trūkumo penktadalis visų Lietuvoje veikiančių TAU (8 iš 40) priversti riboti naujų klausytojų priėmimą. Dėstytojų trūkumo problema TAU gali bandyti spręsti bendradarbiaudami su savivaldybių administracijomis ir įvairiuose Lietuvos miestuose įsikūrusių Lietuvos aukštųjų mokyklų bei profesinių mokyklų vadovais ir dėstytojais. **Finansavimo** trūkumas taip pat yra reikšminga kliūtis TAU veiklos plėtrai. Lietuvoje įvairios privačios organizacijos ar fiziniai asmenys neteikia reguliarios paramos TAU veikloms. Savivaldybė dažniau remia pačios savivaldybės įkurtus TAU ir tik trečdalį fizinių asmenų įkurtus TAU. Dauguma fizinių asmenų įsteigtų TAU lėšas savo veiklai plėtoti surenka iš klausytojų nario mokesčio. Papildomą finansavimą šie universitetai gauna dalyvaudami įvairiuose projektuose. Dažniausia gaunama finansinė ir materialinė parama – patalpos ir organizacinė technika. Kaip rodo 2012–2014 m. atliktų tyrimų duomenys, TAU veikla Lietuvoje plečiasi ir įtraukia vis daugiau suaugusiųjų, tačiau TAU plėtrai vis dar trūksta patalpų, dėstytojų ir pastovaus finansavimo.

Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą erdvėje veikia daug suaugusiųjų švietimo tiekėjų, kurie, teikdami įvairių formų, būdų ir turinio suaugusiųjų mokymo programas, plečia suaugusiųjų mokymosi galimybių įvairovę. Tačiau:

- Atsižvelgiant į ES šalių patirtį (kultūrinio paveldo išskėlimas ir globa, daugiakultūriai aspektai, kūrybinės industrijos, dėmesys praktinei kūrybinei veiklai), būtina formuoti poreikį asmens kultūrinės kompetencijos plėtrai, kuri turės įtakos visuomenės gyvenimo kokybei. Bibliotekos, muziejai, teatrai, kitos kultūros įstaigos, kultūros paveldo objektai, archyvai yra tos institucijos, kuriose mokymosi visą gyvenimą siekis gali būti sėkmingai įgyvendinamas ir plėtojamas sudarant daugiau mokymosi galimybių įvairaus amžiaus žmonėms ir asmenims iš socialiai pažeidžiamų grupių.
- Yra dar neišnaudotų galimybių plėtoti bibliotekų vaidmenį mokymosi visą gyvenimą srityje. Bibliotekų pranašumas lyginant su kitais suaugusiųjų švietimo teikėjais yra veikiantis institucijų tinklas, todėl suaugusiųjų mokymosi veikla gali būti organizuojama koordinuotai ir įtraukiant didelę dalį suaugusiųjų, ypač asmenis iš socialiai pažeidžiamų grupių.
- Profesinio mokymo įstaigos ir aukštosios mokyklos vis dar tebėra gana uždaros institucijos, todėl turėtų atrasti ga-

- limybių atverti teikiamas mokymosi visą gyvenimą veiklas plačiai visuomenei. Aukštosios mokyklos turėtų būti skatinamos sudaryti sąlygas studijuoti neįprastoms suaugusiųjų grupėms – vyresnio amžiaus, žemesnės kvalifikacijos asmenims. Alternatyvūs aukštojo išsilavinimo įgijimo būdai padėtų didinti studijų prieinamumą suaugusiems asmenims.
- Informavimo ir konsultavimo paslaugos nėra tinkamai išplėtos ir koordinuotos, kad suteiktų pakankamos informacijos suaugusiems apie esamas mokymosi galimybes ir jų ugdymosi poreikius atitinkančias suaugusiųjų mokymosi programas. Tai patvirtina TAU veiklos Lietuvoje tyrimų rezultatai – daugiau kaip pusė TAU klausytojų apie šių universitetų teikiamas mokymosi galimybes sužinojo iš artimosios aplinkos (šeimos narių, draugų, pažįstamų).
- Nėra panaudojamos visos nuotolinio ir el. mokymosi priemonės, nors jos sudaro puikias sąlygas suaugusiems asmenims dalyvauti mokymosi veiklose jiems patogiu laiku ir tinkamu tempu.
- Plėtojant suaugusiųjų mokymosi galimybes nėra sukurta atskirų mokymosi ir socialinės veiklos grandžių jungčių, padedančių išlaikyti suaugusius asmenis mokymosi visą gyvenimą veiklose.